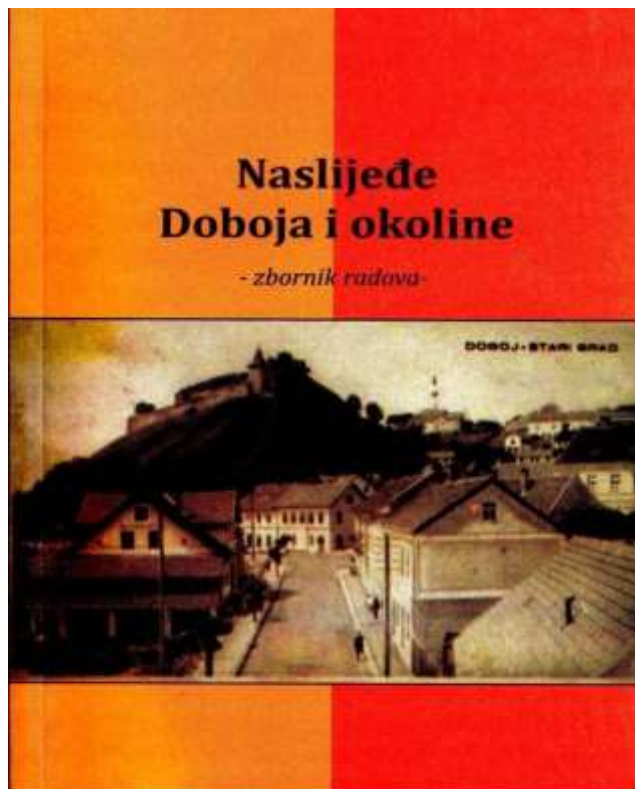

ZBORNİK RADOVA „NASLIJEĐE DOBOJA I OKOLINE“

(Prikaz)

Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa u svojoj osnovnoj djelatnosti ima zaštitu kulturnih dobara, prirodnih i drugih znamenitosti. Da bi ovu djelatnost Zavod svrsishodno realizovao na određenom području neophodno je ispuniti određene uslove, kao što su: rekognosciranje, istraživanje, valorizacija dobara naslijeđa. Nakon toga Zavod ima mogućnost izrade naučnih publikacija, elaborata i monografija. Kao prvi korak ka svemu tome jeste organizovanje Naučnih skupova, te izdavanje Zbornika radova s datih skupova.

Zavod je u proteklom periodu organizovao tri naučna skupa ovog karaktera. Prvi skup je bio u Banovićima 15. aprila 2010. godine, a drugi u Bijeljini 14. decembra 2011. godine. S oba skupa su publikovani Zbornici radova, te time dat doprinos izučavanju kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa ovih lokalnih zajednica, ali i Bosne i Hercegovine u cjelini.

Treći skup ovoga tipa, u organizaciji našeg Zavoda i Medžlisa islamske zajednice Doboj, održan je 27. septembra 2014. godine u Doboju. Radovi koji su prezentirani na ovom skupu našli su svoje mjesto u Zborniku radova „Naslijeđe Doboja i okoline“.

Redakcioni odbor za pripremu Zbornika činili su: prof.dr.sc. Edin Mutapčić, Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli, predsjednik, Benjamin Bajrektarević, prof., direktor Zavoda, podpredsjednik, članovi: prof. dr. sc. emeritus Salih Kulenović, Univerzitet u Tuzli, prof. dr. sc. Ivan Balta, Osijek, Hrvatska, prof. dr. sc. Zijad Bešliagić, Doboj, mr. sc. Bajro Džafić, Medžlis islamske zajednice Doboj, doc. dr. sc. Omer Hamzić, Univerzitet u Travniku, te mr. sc. Rusmir Djedović, kao izvršni i Adnan Kalesić, prof., kao tehnički sekretar.

Izdavači Zbornika su: Javna ustanova Zavod za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona i Medžlis islamske zajednice Doboj. Zbornik je izašao u Tuzli 2014. godine u tiražu od 850. primjeraka. U istom se nalazi 28. radova, objavljenih na 457. stranica.

Početak Zbornika donosi nam rad prof. dr. sc. emeritusa Saliha Kulenovića, *"Rezultati dosadašnjih etnoloških i antropogeografskih istraživanja na području predratne opštine Doboj i njene okoline"*. Autor ovog rada navodi pregled etnoloških, kulturno-antropoloških i antropogeografskih radova koji su pisani u drugoj polovini 20. i prvoj deceniji 21. stoljeća. Ukazano je da je ovaj prostor nedovoljno istražen, uprkos tome što je prije rata činio značajan postotak prostora i stanovništva Bosne i Hercegovine. Na kraju ovog razmatranja ukazano je da su se na ovom području u periodu 1992.-95. godine desile demografske, etničke i druge

promjene, te da je u pogledu novih kulturoloških, etnoloških i drugih naučnih istraživanja potrebno se osvrnuti na iste.

Prof. dr. sc. Ivan Balta, u radu "*Neki (mađarski) historijski izvori, te ostaci materijalne kulture vjerskih običaja pokapanja Bosne i Hercegovine, sa osvrtom na Dobojski kraj za razdoblje od kraja 19. i do početka 20. vijeka*" navodi važnost arhivske građe Mađarskog državnog arhiva u Budimpešti za proučavanje dobojskog područja u datom historijskom periodu. Sem toga autor navodi važnost građe u arhivima u Beču, Arhivu Bosne i Hercegovine i Zemaljskom muzeju u Sarajevu, kao i u drugim arhivima u Bosni i Hercegovini. Što se tiče vjerskih običaja "pokapanja pokojnika" navodi se da su oni bili različiti ne samo u konfesionalnom, nego i u lokalnom (mjesnom) pogledu. Shodno tome na stranicama ovog priloga detaljno su opisani dati običaji dobojskog kraja.

Benjamin Bajrektarević, prof., direktor Zavoda, u prilogu "*Problematika istraživanja i zaštite naslijeđa dobojskog područja*" daje prikaz dosadašnjih aktivnosti Zavoda za zaštitu i korištenje kulturno-historijskog i prirodnog naslijeđa Tuzlanskog kantona na istraživanju, proučavanju i zaštiti naslijeđa Doboja i okoline. Ukazuje se da na području Doboja za sada imaju samo četiri dobra koja su proglašena Nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, na privremenoj listi nalaze se tri, a na listi peticija za proglašenje Nacionalnim spomenikom su tek dva dobra naslijeđa. Direktor Bajrektarević dalje govori o sveobuhvatnim aktivnostima koje je preduzeo Zavod u pogledu organizovanja Naučnog skupa "Naslijeđe Doboja i okoline", održanog 27. septembra u Doboju.

Mr. sc. Bajro ef Džafić, "*Sadašnje stanje vakufa u Medžlisu islamske zajednice Dobj*". Ovaj rad obrađuje stanje vakufa od 1992. godine do danas, daje se pregled stanja vakufske imovine po džematima Medžlisa islamske zajednice u Doboju. Administrativnim ustrojem po Dejtonskom mirovnom ugovoru Medžlis u Doboju je došao u poziciju da je podijeljen između dva entiteta, dva kantona, te četiri lokalne zajednice. Na kraju rada, autor donosi tabelarni pregled ranije elaboriranih teza.

Prof. dr. sc. Edin Mutapčić, u radu "*Upravno teritorijalno ustrojstvo dobojskog kraja u srednjem vijeku*", daje cjelovit prikaz upravno-teritorijalne organizacije ovoga područja. Na prvim stranicama rada, autor nam donosi vrijedne podatke o upravno-teritorijalnoj organizaciji župe Usora, koja je bila jedna prilično rasprostranjena teritorijalno-politička jedinica sjeverne Bosne srednjega vijeka. Na prostoru navedene župe razvilo se nekoliko gradova-utvrda, od kojih su dominantnu ulogu imali Dobj i Tešanj. U ovom radu autor je poseban fokus stavio na historijsku obradu područja "Grad-utvrda Dobj". Treba istaći da je ovdje ukazano i na prvo spominjanje Doboja u dokumentima, ono iz 1415. godine.

Mr. sc. Nusret Kujraković, "*Proračun vakufa u Doboju za 1889. i 1913. godinu*". U središtu izlaganja ovoga rada jeste finansijsko stanje vakufa i to konkretno za ove dvije godine, 1889. i 1913. godinu. Obradeni su proračuni sledećih vakufa: Sukije džamije, Sukije mekteba, Trnjak džamije, džamije u Gornjem i Donjem Kotorskom, džamija u Grapskoj, Klokotnici, mekteba u Donjoj i Gornjoj Brijesnici, džamije u Brijesnici, vakuf medrese i džamije u Stanić Rijeci. U ovom vremenskom razdoblju u Doboju nije bilo središte vakufskog povjerenstva, već su njegovi vakufi i džemati bili u sastavu vakufskih povjerenstava u Tešnju, Gračanici i Derventi.

Mr. sc. Alen Salihović, "*Uticao trgovackog prometa na razvoj sjeverne Bosne sa posebnim osvrtom na područje Tešnja i Doboja u prvoj polovini XIX. stoljeća*". Autor u svom prilogu predstavlja govori o uticaju trgovine na razvoj područja sjeverne Bosne, a napose Tešnja i Doboja u prvoj polovini XIX. stoljeća. Važnost strateškog položaja Doboja i Tešnja na trgovačkom putu koji je povezivao Sarajevo, kao centar stacioniranja trgovačkih karavana i Brod, mjesta za nastavak puta prema Evropi, reflektovala se na razvoj ova dva grada. Najbolji primjer tog razvoja upravo je područje Doboja, gdje lokalni trgovci jačaju, dolaze trgovci iz drugih dijelova Bosanskog ejaleta, ali i stranci. Otvarane su obrtničke radnje i drugi prateći objekti, urbani dio Doboja se razvijao i sve više širio.

Adil ef.Rudanović, "*Neki od značajnih vjerskih ličnosti dobojske uleme*". Autor u svom radu daje mnoštvo informacija o nosiocima vjerskog života dobojskog područja još od sredine 19. stoljeća, pa sve do danas. Sem toga, u uvodnom djelu daje terminološka pojašnjenja, a poslije i kratak osvrt na temelje organizacije islamske zajednice u Doboju. Autor, prema podacima iz

1603. godine, navodi i imena prvog poznatog imama (Mustafa Hasan) i mujezina (Ibrahim Hasan) Selimija džamije u Doboju.

Dr. sc. Omer Hamzić, „*Formiranje i administrativno-teritorijalno zaokruživanje sreza Doboja u periodu od 1933. do 1936. godine – pravno-politički razvoj*“. U radu autor tretira pitanja administrativno-teritorijalnih promjena na prostoru Gračanice, Doboja i Tešnja, nastalih formiranjem dobojskog i ukidanjem tešanjskog sreza, 1933. godine, te ponovnim vraćanjem statusa sreza Tešnju, 25. 9. 1936., kao jedan od ustupaka Mehmedu Spahi, nakon njegovog ulaska u JRZ i Vladu Milana Stojadinovića. Dalje, autor navodi da su ove promjene uzrokovane vrlo konkretnim političkim potrebama, u ovom slučaju s ciljem da se teritorijalno i politički ojača novoformirani srez Doboja, a samim tim i pozicija pravoslavnog življa na teritoriji između Tešnja, Maglaja i Gračanice, na kojoj je većinsko stanovništvo bilo muslimansko.

Prof. dr. sc. Izet Šabotić, u radu „*Agrarne prilike na širem području Doboja neposredno nakon Drugog svjetskog rata (1945-1952.)*“ daje osnovne karakteristike prilika na selu na širem dobojskom području neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Poseban osvrt dat je na problematiku kolonizacije i provođenja agrarne reforme, razvoj seljačkog zadrugarstva i zadrugarstva uopće kao zamišljenih privrednih formi djelovanja u agraru, sa zadatkom da se selo učini održivim i bude važan faktor ukupne privredne obnove zemlje neposredno nakon Drugog svjetskog rata. Značajno je napomenuti da je ovaj rad nastao gotovo isključivo korištenjem izvora prvog reda, neobjavljene i objavljene arhivske građe pohranjene u arhivima Bosne i Hercegovine i regiona.

Mr. sc. Rusmir Djedović, „*Historijsko-geografska istraživanja Doboja*“ U radu se govori o nekoliko u nauci nepoznatih historijsko-geografskih pitanja koja se odnose na razvoj naselja Doboja. Autor u radu napose govori o prirodno-geografskoj osnovi za prostorni razvoj naselja Doboja, o starinama-toponimima, te nekim konkretnim pitanjima lokalne historije i etnologije Doboja. Autor u svom radu uglavnom upotrebljava do sada nekorištene izvore i dokumentaciju. Radi se o izvorima austrougarske provenijencije, kakvi su gruntovne knjige, katastarski planovi i topografske karte.

Mensura Mujkanović, „*Proizvodnja pekmeza u okolini Tešnja*“. U radu se govori o tradiciji proizvodnje pekmeza u okolini Tešnja. Proizvodnja pekmeza postavljena je kao nematerijalna baština Bosne i Hercegovine, a u radu je detaljno opisan način proizvodnje, odnosno postupak dobijanja istog. Također, naveden je značaj ovoga proizvoda kao dijela turističke ponude općine Tešanj.

Edin Šaković, prof., „*Dobojsko područje kroz prahistoriju i antiku*“. Ovaj rad donosi historijski presjek razvoja područja Doboja još od prahistorije, kada je na tim prostorima zabilježeno prisustvo ljudi (srednji i mlađi paleolit), preko neolita (najstarije stalno naselje-Crkvina u Makljenovcu), eneolita (badenska kultura-Vinogradine u Ševarlijama), bronzanog i željeznog doba do pada ovih prostora pod rimsku vlast i prvih godina poslije iste. Dakle, autor opisujući period od najranije pojave ljudi, sve do doseljavanja Slavena i ulaska u rani srednji vijek, daje detaljnu sliku kontinuiteta života i rada navedenog područja. Također, treba istaći da je autor pri izradi navedenog rada koristio širok spektar relevantnih izvora i literature različite provinijencije.

Dr. sc. Semir Ahmetbegović, „*Uticaj reljefa na razmještaj stanovništva Doboja i okoline*“. Istraživanja autora u ovom radu daju pokazatelje koje reljefne strukture i oblike karakteriše depopulacija te utvrđuju područja koja svojim reljefom omogućavaju okupljanje stanovništva, odnosno rast broja stanovnika i razvoj naselja. Na stranicama ovog rada objašnjen je i uticaj reljefa na migracije stanovništva, pojava klizišta i druga slična problematika Doboja i okoline.

Adnan Kalesić, prof., „*Silvana Armenulić - u našem narodnom muzičkom naslijeđu*“. Rad donosi informacije o interpretatorki narodne muzike Silvani Zilhi Armenulić, rođenoj u Doboju 1939. godine. Autor kroz svoj prilog vodi nas kroz životni put ove vrsne interpretatorke, od njenog rođenja do tragične smrti 1976. godine. Autor je pri izradi rada koristio samo internet, web članke i multimedijalne sadržaje.

Ago Mujkanović, prof., u radu „*Srednjovjekovne nekropole stećaka u okolini Doboja*“ donosi rezultate svoga terenskog istraživanja sprovedenog na 26. lokaliteta kamenih nadgrobnih spomenika-stećaka na području Doboja. Autor je za potrebe ovog priloga obišao ranije evidentirane lokalitete stećaka, izvršio uvid u njihovo stanje, te podatke i fotografije navedenih

prezentirao u datom radu. Ističe se da je većina stećaka ugrožena i da zahtjeva hitne mjere zaštite. Posebnosti ovog rada jesu u tome što se dolazak do naučne spoznaje u njemu zasniva na terenskom radu istraživača, samoga autora.

Senad Gutić, *"Klimatske karakteristike Doboja"*. U radu su analizirane vrijednosti klimatskih elemenata i pojava na osnovu kontinuiranog niza osmatranja i mjerenja u periodu od 1961. do 1990. godine na meteorološkoj stanici Doboju. Analizirane su temperatura zraka i temperaturni režim, relativna vlažnost zraka, oblačnost, maglovitost, insolacija, pluviometrijski režim i vjetrovitost. Autor navedene karakteristike predstavlja i putem tabela i grafikona.

Ibrahim ef. Halilović, *"Pet stoljeća Čaršijske džamije u Doboju"*. Rad tretira pitanja lokalne historije Doboja, donoseći nam historijsku sliku nastanka, funkcionisanja, nestanka i ponovnog povratka Čaršijske džamije u Doboju. Džamija je od svoje izgradnje, početkom XVI. stoljeća, pa sve do danas nekoliko puta rušena, paljena i nanovo obnavljana. U dijelu rada naslovljenom "Čuvari duhovnosti u dobojskoj čaršiji", autor predstavlja nekoliko značajnih ličnosti dobojske ulemme.

Adis Bekrić, dipl.pravnik, *"Organizacija vjerskog života muslimana na području grada Doboja i šire u periodu od Osmanske uprave do II. sv.rata"*, služeći se metodom dedukcije, pri obradi navedene problematike, autor govori o stanju u Bosni i Hercegovini i Doboju od Osmanskog perioda vlasti, pa sve do Drugog svjetskog rata. Rad tretira pravne akte kojim je regulisan institucionalni okvir rada islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i Doboju proučavanog perioda (statuti, ustavi, korespodencija).

Prof. dr. Zijad Bešlić, *"Zdravstveni sistem i obilježje zdravstvenog stanja stanovništva Doboja u prošlosti"*. U svom prilogu autor donosi podatke o zdravstvenom sistemu dobojskog područja od kraja XIX. do kraja XX. stoljeća. Prezentirani su podaci o pojedinim zdravstvenim ustanovama, radnicima, ali i zdravstvenoj karti stanovništva napose tokom XX. stoljeća. Na kraju rada nalazi se spisak doktora koji su u navedenom periodu službovali u Doboju.

Haris Hasičić, prof., *"Nišani Medžlisa islamske zajednice Doboju (Historijski prikaz, stanje na terenu i kritička analiza)"*. Rad se sastoji iz četiri dijela: prvi dio je opći historijski u kome se govori o razvoju nišana kod Osmanlija i u Bosni i Hercegovini, drugi dio prati nišane na području Medžlisa islamske zajednice Doboju, treći dio objašnjava nadkaburska obilježja u šerijatskom pravu u poređenju s nišanima iz tri faze razvoja i nišanima MIZ Doboju. Četvrti dio donosi zaključna razmatranja autora, a u prilogu rada dat je i tabelarni pregled starih nišana na području medžlisa IZ Doboju.

Prof. dr. Dževad Drino i ass. Benjamina Londrc, *"Područje Doboja u Rimskom periodu"*. Autorski tandem u uvodnom dijelu ovog priloga donosi podatke o izvorima i literaturi za proučavanje datog historijskog razdoblja, potom teritorijalno zaokružuje ovo područje (provincija Panonija), navodi arheološke lokalitete iz rimskog perioda, kao i potrebu njihovog daljeg i temeljitijeg istraživanja.

Mr. sc. Almira Bećirović i mr. sc. Rusmir Djedović, *"Urbano-geografski razvoj grada Doboja"*. U radu ovog autorskog tandema predstavljene su osnovne karakteristike urbano-geografskog razvoja grada Doboja od najstarijih vremena do danas. Dat je prikaz kontinuiteta življenja na ovim prostorima, začetka i razvoja stambene arhitekture, saobraćajne i druge infrastrukture.

Osman Hadžić, prof., *"Administrativna pripadnost i školstvo područja Doboju Istok"*. Autor ovoga rada nastoji prezentirati historijski razvoj područja koje obuhvata današnja općina Doboju Istok. Tako, svoja razmatranja započinje od srednjeg vijeka, idući sve do kraja XX. stoljeća kada se i službeno proučavani prostor konstituisao u općinu Doboju Istok. Osim navedenog u radu je dat prikaz stanja u školstvu, konkretno u dvije osnovne (Klokotnica i Brijesnica) i jednj srednjoj školi (Srednja mješovita škola Doboju Istok).

Mr. sci. Dado Srkalović, dipl.ing. i Željka Stjepić Srkalović, prof., *"Odredba ranjivosti vodnih tijela podzemnih voda Havdine, Kraševu i Jelah, Općina Doboju Jug drastic metodom"*. Pojam „ranjivost vodnih tijela“ koristi se kao suprotnost terminu prirodna zaštita od zagađenja. U radu je izvršena determinacija ranjivosti vodnih tijela podzemnih voda Havdine, Jelah i Kraševu primjenom DRASTIC metode, koja na osnovu podataka o dubini do nivoa podzemnih voda, infiltracije, tipa akvifera, tipa tla, topografije, infiltracije i koeficijenta filtracije daje procjenu

vjerovatnoće kontaminacije podzemnih voda zagađujućim materijama. Geografsko-geološke karakteristike o kojim govori, autori u radu predstavljaju putem grafikona i tabela.

Dr. sc. Salkan Užičanin, „*Privreda Doboja i okoline od 1918. do 1941. godine*”. Koristeći se relevantnim izvorima i literaturom autor u radu prikazuje privredu Doboja i okoline u periodu od 1918. do 1941. godine. Na početku rada dat je osvrt na novouspostavljeno državno privredno i političko okruženje u kojem je funkcionirala privreda ovoga kraja. Analizom privrede utvrđeno je da se njena struktura u promatranom periodu nije bitnije izmijenila, s obzirom da se i dalje uglavnom zasnivala na poljoprivredi, te manjim dijelom na sitnoj industriji, zanatstvu, trgovini, stočarstvu i voćarstvu. Glavni uzroci tome bili su nerazvijena industrija, zaostala poljoprivredna proizvodnja, skup i nedovoljan transport, visoka poreska opterećenja, nedostatak finansijskog kapitala i odsustvo smišljene državne privredne politike. Korisno je napomenuti da je autor na kraju rada istakao engleski prevod svojih zaključnih razmatranja.

Mr. sc. Kemal Nurkić, „*Naselje Sjenina prema defteru sa kraja Osmanske vlasti*”. Autor u radu donosi izvod iz osmanskog katastarskog poreznog popisa-deftera za naselje Sjenina. Defter je preveden na bosanski jezik i prikazan tabelarno. Ovaj prilog doprinosi lakšem istraživanju historije pomenutog naselja, te predstavlja sponu s budućim istraživačima.

Dr. sc. Amira Turbić-Hadžagić, vanr. prof., Bernes Aljukić i Samra Hrnjica „*Antroponimija u sevdalinkama s posebnim osvrtom na antroponimiju dobojskih sevdalinki*”. U radu se analiziraju lična imena, prezimena i nadimci koje sadržavaju sevdalinke uvrštene u knjige: Sa gornjeg čardaka – 120. pjesama iz zbirke Saliha Mešića, Tešanj-Zagreb 1976., kao i 101. sevdalinka Muniba Maglajlića, objavljena u Gradačcu 2010. s posebnim osvrtom na antroponimiju izvornih sevdalinki Doboja. Autorski trojac donosi spisak desetina ženskih i muških ličnih imena, te prezimena koja se nalaze u sevdalinkama.